https://universitynews.in/

M.A. (Final) EXAMINATION, 2018

SANSKRIT

Fifth Paper

(सर्वेषां वर्गाणां कृते अनिवार्यम्)

(शास्त्रीय साहित्यम् आधुनिक काव्यं शिलालेख साहित्यञ्च)

Time allowed : Three hours **Maximum marks : 100**

विद्यार्थिभि: सर्वेषां प्रश्नानामुत्तरं यथाशक्य स्वसंस्कृतगिरा देयम्।

1. अधोलिखितस्य महाभाष्यावतरणस्य ससन्दर्भ-व्याख्या कार्या-

(अ) 'सुदेवो असिवरुण' - सत्यदेवोऽसि। 'यस्य ते सप्त सिन्धवा' - सप्त विभक्तय:। 'अनुक्षरन्ति काकुदम्'। काकुदम् - तालु! काकु: - जिह्वा, साऽस्मिन्नुद्यत इति काकुदम् 'सूर्यं सुषिरामिव। तद्यथा - शोभनामूर्मि सुषिरामग्निरन्त: प्रविश्य दहति, एवं ते सप्त सिन्धव:-सप्तविभक्तयस्ताल्वनुक्षरन्ति। तेनासि सत्यदेव:। सत्यदेवा: स्यामेत्यध्येयं व्याकरणम्।

अथवा

दुष्ट: शब्द: स्वरतो वर्णतो वा मिथ्याप्रयुक्तो न तमर्थमाह।
स वाग्वज्रो यजमानं हिनस्ति यथेन्द्रशत्रु: स्वरतोऽपराधात्। 10

(आ) अथ गौरित्यत्र क: शब्द: ? इति भाष्यकारमतेन विविच्यताम्। 10

अथवा

व्याकरणाध्ययनस्य मुख्यानि प्रयोजनानि प्रदर्शनीयानि। 10

2. निम्नांकित काव्यावतरणस्य संस्कृतव्याख्या विधेया -

(अ) द्विधा चान्वीक्षिकी पूर्वोत्तरपक्षाभ्याम्। अर्हद्भदन्तदर्शने लोकायतं च पूर्व: पक्ष:। साख्यं न्यायवैशेषिकौ चोत्तर:। तइमे षट् तर्का:। तत्र च तिस्र: कथा भवन्ति वादो, जल्पो, वितण्डा च। मध्यस्थयोस्तत्त्वावबोधाय वस्तुतत्त्वपरामर्शीवाद: विजिगीषो: स्वपक्षसिद्धये हलजातिनिग्रहादिपरिग्रहो जल्प:। स्वपक्षस्यापरिग्रहीत्री परपक्षस्य दूषयित्री वितण्डा। 10

अथवा

द्विविधं शिष्यमाचक्षते यदुतबुद्धिमानाहार्य बुद्धिश्च। यस्य निसर्गत: शास्त्रमनुधावति बुद्धि: स बुद्धिमान्। यस्य च शास्त्राभ्यास: सुसंस्कुरुते बुद्धिमसावाहार्यबुद्धि:। त्रिधा च सा स्मृतिर्मति: प्रज्ञेति। अतिक्रान्तस्यार्थस्य स्मर्त्री स्मृति: वर्तमानस्य मन्त्री मति: अनागतस्य प्रज्ञात्री प्रज्ञेति। सा त्रिप्रकाराऽपि कवीनामुपकर्त्री। 10

(आ) काव्यमीमांसाया: तृतीयाध्यायस्य वर्ण्यविषयान् संस्कृतगिरा प्रतिपादयत। 10

अथवा

महाकवि राजशेखरस्य रचनापरिचयो विस्तरेण संस्कृतभाषयां विलिख्यताम्।

3. (अ) अधोलिखितस्य श्लोकस्य ससन्दर्भ व्याख्या विधेया-

अम्भोदेतरवारिबिन्दु विमुखो मान्य: स मे चातको,
वासन्तेतरवासरेषु च तथा वाचंयम: कोकिल:।
गृह्णन् क्षीरमपास्य नीरमरस हंसस्तु वन्द्यो मम,
जीव: श्लाघ्यतम: स एव भुवने यस्मिन् विवेक: पर:।। 10

अथवा

https://universitynews.in/

https://universitynews.in/

त्रातुं नारीजनमिह खलैः पीड्यमानं प्रसह्य,
सम्प्राप्तः किं धृतनरतनुः कोऽप्ययं देव एव।
यत् सच्छीलं विहरति मनोमन्दिरेऽस्य-प्रसन्नं।
सत्सामर्थ्य स्फुरति भुजयोर्नेत्रयोर्दिव्यतेजः।। 10

(आ) नाट्यतत्त्वानुसारेण 'विवेकानन्दविजयम्' अस्य महानाटकस्य समीक्षा कार्या।

अथवा

विवेकानन्दविजयं नाटकस्य प्रथमाङ्कस्य कथासारः विलिख्यताम्।

4. अधोलिखितस्य गद्यखण्डस्यानुवादं ससन्दर्भन कुरुत–

(अ) अद्य तु तत्तीर्थस्य नामापि केनापि न स्मर्यते; परं तत्समये तु लोकोत्तरं तस्य वैभवमासीत्। तत्र हि महार्ह-वैदूर्य-पद्मराग-माणिक्य-मुक्ता-फलादि-जटितानि कपाटानि स्तम्भान्, गृहावग्रहणीः भित्तीः वलभी विटङ्कानि च निर्मथ्य, रत्ननिचयमादाय शतद्वयमितं सुवर्ण श्रृंखलावलम्बिनीं चञ्चच्चाकचक्यचकितीकृताव-लोचक-लोचन-निचयां महाघण्टां प्रसह्य संगृह्य महादेवमूर्तावपि, गदामुदतूतुलत। 10

अथवा

इदमाकर्ण्य किंचित्स्मित्वेव परितोऽवलोक्य च योगी जगाद-सत्यं न लक्षितो मया समयवेगः। यौधिष्ठिते समये कलितसमाधिरहं वैक्रम-समये उदस्थाम्। पुनश्च वैक्रमसमये समाधिमाकलय्य अस्मिन्, दुराचार-मये समयेऽहमुत्थितोऽस्मि। अहं पुनर्गत्वा समाधिमेव कलयिष्यामि, किन्तु तावत् संक्षिप्य कथ्यतां का दशा भारतवर्षस्येति।

(आ) शिवराजविजयस्य रसयोजनायाः समीक्षा कार्या।

अथवा

शिवराजविजयस्यप्रथमनिश्वासाधारेण गौरसिंहस्य चारित्रिक वैशिष्ट्यं प्रतिपाद्यताम्।

5. निम्नांकितस्य सप्रसङ्गमनुवादः करणीयः–

(अ) प्रजास्विहाधिष्ठाने पौरजानपदाजनानुग्रहार्थं पार्थिवेन कृत्स्नानामानर्तसुराष्ट्राणाम् पालनार्थं नियुक्तेन पह्लवेनकुलैपपुत्रेणामात्येन सुविशाखेन यथावदर्थधर्मव्यवहारदर्शनै-रनुरागमभिवर्द्धयंताशक्तेन दान्तेन। चपनेनाविस्मितेनार्येणस्वाधिष्ठिता धर्मकीर्ति यशांसि भुर्तुरभिवर्द्धयतानुष्ठितमिति।

अथवा

प्रदान-भुजविक्रम-प्रशम-शास्त्रवाक्योदयैः
रूपर्युपरि-सञ्चयोच्छ्रितमनेक-मार्गं यशः।
पुनाति भुवनत्रयं पशुपतेर्जटान्तर्गुहा
निरोध-परिमोक्ष-शीघ्रमिव पाण्डुगाङ्गपयः। 10

(आ) समुद्रगुप्तस्यप्रयागप्रशस्तेः ऐतिहासिक महत्त्वं प्रति पाद्यताम्।

अथवा

रुद्रदाम्नः अभिलेखस्य साहित्यिक वैशिष्ट्यंप्रतिपाद्यताम्। 10

□□□

https://universitynews.in/